

Franckesche Stiftungen zu Halle

**Ivsti Henningii Boehmeri, Icti, Potent. Regi Borvss. A Consil.
Int. Regim. Dvcat. Magdeb. Cancell. Director. Reg. Frideric.
Eivsdemqve Prof. Ivrr. ...**

Böhmer, Justus Henning

Halae Magdebvrgicae, MDCCLXXIII.

VD18 12136018

Cap. IV. De Summa Imperantis Potestate.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-202771

CAP. IV.
DE SVMMA IMPERANTIS
POTESTATE.

§. I.

Cum ciuitates, vt hactenus dictum, sint institutæ, vt *imperio* vnius vel *certi concilii* nexus inter plures dirigatur ad tranquillitatem & pacem communem, hinc *potestas suprema* e) inde statim nascitur.

§. II. Obseruandum autem est, populum eo ipso, quo se imperanti subiicit, e statu *naturali* & *equali* discedere, adeoque imperantem duntaxat retinere *iura libertatis*, & simul *iura imperii* acquirere; f) quæ, quamuis coniuncta sint in imperante, tamen *diuerso modo* exercentur.

§. III.

e) Fundamentum itaque rursus est arcessendum ex pactis, vel *tacitis*, vel *expressis*, per quæ consensere in regimen vnius, vel concilii alicuius, vnde ius ad illum finem faciens exsurgere debuit. Deinde cum idem ius sit lege diuina firmatum, vt ita ordinatio diuina etiam audiat, eo sanctius hoc colendum est, cum *autoritate diuina* & *humana* firmatum sit.

f) ADRIANVS HOETIYNS in *Polit. Gen.* §. 17. hæc duo statim videtur commiscere. Putat imperantem a populo *summum imperium* seu *regimen* non consequi, propterea, quod singulis in statu naturali ius regendi & de actionibus suis disponendi competierit, adeoque nullius arbitrio subiecti fuerint.

„Huic iuri autem renunciare singulos in fauorem
 „vnius vel concilii, ex qua *renunciacione* per se sub-
 „missio nasci deberet. Cum itaque is, in cuius fauo-
 „rem reuanciatio facta, iam solus superior sit, oriri
 „per se exinde *ius supremum*, adeoque *retinere* im-
 „perantem ius illud, quod ex statu naturali habuit;
 „non vero *acquirere* ius aliquod nouum, quod ante
 „non habuit, arbitratur. Neque vero renuncia-
 „tionem iuris translationem esse, pergit, cum sibi ipsis
 „singuli magis adimant liberam voluntatem, quam
 „in alteram transferant, & consequenter ius ei nul-
 „lum de nouo dari, sed relinqui illud ipsum, quod
 „ex statu naturali habuit, illud vnicui tantum acce-
 „dere, quod iure suo non ad priuatam, sed publicam
 „etiam possit & debeat salutem vii., In eundem fe-
 „re sensum philosophatur autor tr. *de Gouvernement*
civil, cap. 14. §. 3. aiens: *le pouvoir politique est ce*
pouvoir, que chaque homme a dans l'estat de
nature & qu'on a remis entre les mains d'une so-
cieté & dans cette société à ces Conducteurs, qui
ont este choisis. Quot verba, tot fere contradic-
 „tiones. Hoc certum est, renunciare singulos suo iuri,
 „sed ad quem effectum? Non alium, quam vt alteri
 „potestatem in se conferant. Nam *renunciare suæ li-*
bertati in fauorem alicuius, est nihil aliud, quam
transfere summam potestatem in alium, vel consen-
 „tire, vt alter imperium aliquod, quod alias in renun-
 „ciantes non habebat, in se exerceat. Falsum est, nul-
 „lum ius de nouo consequi imperantem, nisi quod ab
 „initio in statu naturali habuit. Nam quis diceret,
 „singulos in statu naturali habuisse ius in alterum? quod
 „HOVTVYN ipse neget. Illud omnino consequitur,
 „quod antea non habebat; imo dum concedit, hoc iure
 „viendum esse in publicam salutem, fateri quoque de-
 „bet, hoc *ius plane nouum* esse. Interim hoc certum est,
 „eo ipso, quo populus se vni submittit, eum solum re-
 „tinere *iura libertatis*, & manere in statu naturali, sed
 „præterea in populum recipit *nouam potestatem*, quæ
 „nun-

§. III. IURA LIBERTATIS sunt illa ipsa, quæ singuli habuerunt in *statu naturali*, quatenus inter se æquales erant; & quia imperans nemini subiectus est, sine dubio illa retinet, ut respectum magis habeant ad alias gentes, g) quibuscum in statu naturali agere & viuere debet.

§. IV. Cum tamen illa ipsa in imperante *curam reipublicæ* adiunctam habeant, aliquem simul respectum ad eandem inferunt, quatenus ad summum, cui præest, reipublicæ commodum atque salutem exercenda sunt. h)

§. V.

nunquam in *statu naturali* locum habuit, & ex qua plura noua iura sunt orta.

g) Exinde indicatur *summitas potestatis*, ut ego existimo, quod nemini princeps subiectus sit, sed quod simpliciter maneat in *statu naturali*, & *iura libertatis* retineat, h. e. ut Romani de Samnitibus asserunt, quod *liberum belli pacisque arbitrium habeant*. LIVIUS lib. VIII. cap. 2. Cum autem eadem exerceantur inter *æquales*, facile apparet, hæc inter eos tantum exerceri, qui adhuc sunt in *statu æquali*, neutrquam vero respectum inferre ad *subditos*, sed alias *liberas gentes*. Patet hinc, quanta adsit utilitas in pernoſcendo *statu naturali* & eius iuribus, quippe qui per introductas ciuitates non in totum definit, sed tantum inter paucos concluditur, ut singuli non amplius in illo uiuant, sed unus vel plures. Hic itaque unus, qui mansit in *statu naturali*, instar omnium est, ita nomine omnium agit, & totum corpus repræſentat.

h) Hoc fluit ex natura rei: sicut enim quilibet paterfamilias *iura libertatis* in *statu naturali* ad *utilitatem familie*

§. V. IUS SVMMI IMPERII respectum habet ad *subditos & populum*, qui se imperanti subiecit, & comprehendit in se omnem potestatem, *i)* vel per *imperium* vel alias *ordinationes* omnia

milia dirigit, ita princeps quoque in exercendis iuribus *libertatis* non potest separare finem reipublicæ propositum ab hoc exercitio; illius enim demum magnitudo stabilis fundataque est, (vt ait *SENECA lib. I. de clement. cap. 3.*) quam omnes tam supra se esse, quam pro se sciunt: cuius curam excubare pro salute singulorum atque vniuersorum quotidie experiuntur. Hoc intuitu forsan hæc iura inter *maiestatica* vulgo referri solent, vtut rectius ab eisdem separentur. Non enim includantur territorio *imperantis*, vti quidem iura *maiestatica* strictè dicta, sed extra illud exercentur: ad minimum cauendum est, ne *diuersi respectus* confundantur, quatenus exercentur intuitu alterius *gentis liberæ & intuitu reipublicæ*. Neque enim aliter salus reipublicæ potest obtineri, nisi iura *libertatis* exercentur ad publicum bonum. Cogitare quippe debet imperans, non *republicam suam esse*, sed *se reipublicæ*, vt ait *SENECA lib. I. de clement. c. 19.* Ex hoc duplici respectu imperans duplicem quodammodo personam sustinet: vel enim consideratur vt *imperans respectu subditorum*: vel vt *constitutus in statu naturali* intuitu *gentium liberarum*, quæ duplex consideratio diuersam quoque iudicium de exercendis iuribus suggerit.

- i)* Hoc ius est illud ipsum, quod strictè *maiestaticum* dicitur, & soli imperanti competit, adeoque hoc sensu est ius dirigendi actiones ciuium ad salutem reipublicæ seu pacem & tranquillitatem. Et cum sub eo plura iura comprehendantur, hoc sensu totum potestati

omnia illa agendi, quæ ad finem reipublicæ præfixum spectant. k)

§. VI.

statuum dicitur, quod se in varias scindit partes, cuius quædam sunt necessariae, sine quibus iuribus non potest subsistere regimen: quædam arbitrariae, quæ imperans non quidem necessario sibi vindicare debet, sed tamen potest, & postquam eadem sibi soli vindicauit, cum exclusione subditorum, huc quoque spectant.

- k) Cum salus reipublicæ variis remediis indigeat, hinc insignis iniurium cumulus nascitur, ad quæ exercenda necessitas finis imperanti ius supremum & perfectissimum tribuit, vti ex seqq. apparebit. Hoc posito facile iudicari potest de hyporbesi Autoris du Gouvernement civil, cap. VII. §. 14. & 15. afferentis, reges & imperantes potissimum belli causa, ut essent belli duces, fuisse institutos, adeoque in bello summam & absolutam obtinuisse antiquitus potestatem, in pace vero admodum moderatam & fere precariam, ut fere olim apud Germanos reges maiorem in bello, quam pace potestatem habuisse leguntur. Illustrat hanc suam sententiam exemplo reipublicæ iudaicæ, contenditque, in populo iudaico primarium iudicium & regum officium constituisse in obeundo munere belli ducis. Cetera, ait, paroît clairement non seulement par cette expression si fréquente de l'écriture: sortir & revenir devant le peuple, ce qui étoit, se mettre en marche pour la guerre & revenir ensuite à la tête des Troupes, mais aussi particulièrement par l'histoire de Jephthé. Les Ammonites faisant la guerre à Israël, les Galaadites, soûs, de crainte envoyèrent, des députés à Jephthé, qu'ils avoient chassé comme un bastard de leur famille & convinrent avec luy, qu'il seroit leur Gouverneur, à con-

§. VI. Ex hoc principio nunc fluunt sequentia:

dition, qu'il les secourit contre les Ammonites. Le peuple l'establist sur soy pour chef & pour capitaine, ce qui estoit, comme il semble la mesme chose, que Juge, & Jephthé jugea Israël, c'est à dire, fust son General six ans. Declarat hoc in sequentibus aliis exemplis, utpote Gideonis, de quo dixit Iothan ad Sichemitas Iud. IX, 17: *Pater meus pugnavit pro vobis & animam suam periculis obiecit, ut liberaret vos a manibus Midianitarum; ex quo concludit, quod Gideon ex more consuetudinis tantum dux belli fuerit. Addit, Abimelechum Regem dictum fuisse, utrum tantum ducis belli inunus obiisset, imo dum regem a Deo expetiissent, non alium desiderasse, quam qui eos iudicaret, & bella eorum gereret, sicuti etiam a Deo dux belli constitutus fuisse legatur, 1 Reg. IX, 16. X, 1. &c. Ast vero valde incongruum videtur, e specialissimo reipublice iudaice statu argumenta ad omnem reipublicam iuraque suprema deducere velle. Fuit respublica Theocratica. Deus ipse supremum exercebat imperium, & inde iudices & principes in delegatorum & ministrorum sortem sunt constituendi, quemadmodum THEODORETUS in 1 Sam. XIV. ait: Dominus Deus & Dei & regis implebat munus. Propheta vero (Samuel) erat administrator & veluti quidam praefectus aut magister militum aut tribunus. Moses, Iosua & omnes iudices nihil agere poterant sine Dei indicio, &c. vid. 10. SPENCER. de LL. Hebr. rit. lib. 1. cap. 1. Deinde constat, officium eorum, qui reipublice iudaice praefuerunt, in iudicando & bellum gerendo constitui, ad quas duas classes fere omnia summa iura imperii referri possunt: ut adeoque doctissimo Autori haec hypothesis nihil proferat, ad iurium supremorum cumulum diminuendum.*

h) Cum

tia: (I) Iura illa imperii tantum exercentur *intra limites regni* seu territorii; (I) ultra limites vero effectum tantum habent ex beneplacito alterius gentis. Secus est in *iuribus libertatis*.

§. VII.

1) Cum hodie civitates sint certis inclusa territorii, & potestas imperandi necessarium respectum inferat ad subditos intra territorium viuentes: fuit quoque hoc ex indole *summi imperii*, quod se contineat intra territorii limites, nec ultra progrediatur, adeoque etiam effectus ex iuris necessitate se ulterius non extendat. Sic res iudicata & decisa habet effectum in territorio iudicantis; verum utrum in alterius imperantis territorio eandem effectum habere debeat, id non dependet ex *iuris necessitate*, sed *libera voluntate*, nisi forsan territoria plura *federe systematico* inter se cohæreant, quo casu ex *nexu systematico peculiari* ultra territorium effectus sese exerere possunt, de quo post. Hinc quod principibus nostris attribuant *superioritatem*, cum addito, *territorialem*, id non minuit eorum potestatem, sed ex superabundanti ostendit, quod potestatem suam exerceant intra fines territorii. Cum tamen hæc principum territoria *nexu* quodam *systematico* cohæreant, vi huius nexus merito effectus eorum, quæ intra territorium geruntur, aliquam efficaciam habere deberent in aliis territoriis, secus ac publici iuris Doctores communiter asserunt, veluti quod v. c. legitimatio principum, & si veniam dederint *etatis*, non valeat ulterius, quam intra fines territorii, quasi hæc potestas inclusa sit territorio, quales conclusiones ex minus recte perpenso statu imperii nostri fluunt, quia ita territoria considerantur, ac si nullum inuicem inter se respectum amplius haberent. Aliud in imperatore est respectu aliarum rerum publicarum

extra

§. VII. Ex accidenti quoque euenire potest, vt effectus iuris imperandi se vltcrius extendat, pura per specialia pacta cum vicinis gentibus inita, *m*) quæ tunc ad admittendum hunc effectum obligantur *iure pacti*, saluo de cetero illi genti imperio summo & libertate. *n*)

§. VIII.

extra imperium, cuius potestas extra imperium se non extendit. Quod itaque aliquando alii imperantes effectum iuris quoque admittant in suis territoriis, id vel ex mutuis pactis, vel ex statu peculiari, vel ex meritis regulis humanitatis dependet, vt eo rectius inmutua harmonia inter gentes stabiliatur, cum alias, *iure reversionis*, effectus iuris aliorum subditorum quoque in suis denegent territoriis.

m) Illustrat hoc plenius variis exemplis ill. Dn. STRYKIVS vol. 2. *diff. de iure princ. extra territor.*

n) Nullo modo diminuitur suprema potestas, cum tale pactum nullam inducat dependentiam, quod fieret, si *iure imperii* hæc alter exerceret. Aliquando vel *taciturnum pactum* sufficit, longissima alterius imperantis patientia & taciturnitate firmatum, seu præscriptione immemorialis temporis, qualis inter gentes utique obtinere potest, vti solide contra Gallos demonstrauit Dn. WERLHOFF in *diff. de præscript. liberarum gentium*. Sic relegatio ex pacto mutuo potest aliquando quoque effectum habere in alterius territorio, imo ipsa iurisdictio ex conuentione potest aliquando exerceri in non subditos ex speciali ratione, vti olim ex Pomerania & Polonia appellationes ad iudicia Lubecensia & Magdeburgensia fiebant. Pertinet huc ius Wildfangiatum, quod elector Palatinus non tantum in propriis, sed etiam in proxime adiacentibus exercet prouinciis: quod

§. VIII. Præterea in *nexu systematico expresso* hoc itidem contingere potest, si fecere hoc comprehensum est, vel etiam in *occulto nexu, o)* quoniam plura ibi adhuc vestigia ex pristino Reipublicæ Monarchicæ iure supersunt.

§. IX. (II.) Iura hæc, quatenus ad exercendum summum imperium necessario faciunt, non possunt, salva supremi imperantis potestate, ei denegari, aut quædam extra territorium *privatine p)* alteri concedi, ut tamen maneat liberum imperium.

§. X.

quod multa in se capita continet, strictim exhibita in Dn. STRYKII *disp. cir. c. 1. in f.*

o) De *expresso nexu* hoc nullum dubium. In *occulto* id inde evenit, quod antea plures provinciæ sub eodem imperante fuerint, qui lege publica *effectus imperii* unius provinciæ extendere potuit ad aliam, vel Præfidi perpetuo huius provinciæ ius concedere in proxime adiacentem, quod postea hand mutari solet, licet occulte provinciæ sint sui iuris factæ, & autonomiam acceperint, qualia exempla passim in nostro imperio deprehenduntur, & adhuc hodie supersunt, v. c. quod quibusdam principibus competat conductus in territorio alterius, cuius intuitu adhuc exigere possit certum *vestigial* & alia iura similia, quæ ex antiquo statu reipublicæ adhuc dependent, sed superioritatem neutiquam tollunt.

p) Aut enim quædam alias in tali territorio exercet, *iure imperii*, quo casu princeps illius territorii supremam in omnibus & plene habere potestatem dici nequit. Aut vero *iure pacti*, & sic quidem libertas in ceteris salva est, sed ius imperandi valde restringitur, ut summa

§. X. (III.) Imperans ex *iure imperii* potest restringere libertatem subditorum, adeoque quousque eandem non restrinxit, manet illa subditis salva, q) quatenus eandem subditis ademit, sibi que soli vindicauit, eatenus iura impe-

summa potestas exerceri perfecte non possit. Aut vero coniunctim cum aliis *iura libertatis & imperii* exercet, & sic itidem quidem libertas seu independentia salva manet, sed iura imperii, aliquando etiam libertatis agendi cum gentibus exteris, restricta sunt, ut quamuis iura omnia salva habeat, exercitio tamen libero destituitur. Prioris exemplum est in regnis sub iugo papali sitis, quibus potissima summi imperii portio, *iuxta circa sacra*, denegatur, imo ipsi imperantes eatenus imperio Pontificis sat rigido subsunt, ab eo dependent, & *obedientia ecclesiae debita* praetextu subiectio durissima absconditur. Id quidem olim tot Caesares & reges experti sunt, quos fulmen brutum pontificis tetigit. Quamdiu tale iugum agnoscunt, vix est, ut *plene imperium & libertatem* iis adiudicare possim. Secundi exempla passim occurrunt in iis provinciis, ubi *vogteie antiquae* obtinent, ubi cuius iurisdictio quaedam in subditos alterius territorii exercetur, quae tamen potissima portio summi imperii in republica est. Ultimi exemplum est in nostro imperio, ubi imperator omnia iura *libertatis & imperii* habet, sed pauca *privative*; cum pleraque cum consensu vel electorum, vel omnium statuum exercenda sunt, ex quo statu non quidem aliqua imperatoris *dependentia* inducitur, hoc tamen sequitur, ut imperium ei *absolutum* tribuere non possimus, quod valde *limitatum & restrictum* est.

- q) Quando subditi in ciuitatem coeunt, non omnem *libertatem* agendi amittunt, sed omnia retinent, quae illis in specie non prohibentur. *Experientia docet, remiss-*

imperantis augentur, r) & ad classem iurium summorum referri debent, quæ antea ad *libertatem singulorum* pertinebant.

§. XI.

remissus imperanti melius pareri, ut ait SENECA lib. I. de clement. cap. 24. quod potissimum tunc fit, si libertate innoxia subditi fruuntur. Interim principem libertatem eisdem quoad certos actus & negotia posse adimere, vel inde constat, quod semel principi se subiecerint, & sic arbitrio circa actiones & iuribus inde dependentibus renunciauerint, quousque imperans proficuum reipublicæ iudicauerit, libertatem subditorum restringere,

r) Inde vera causa tot *singularium regaliū* petenda, & quod in aliquo territorio aliquid ad *ius summum principis* referatur, quod in aliis *permisum* est singulis. Quoties enim princeps *libertatem agendi* in quibusdam negotiis subditis adimit, eandem in illa causa solus retinet, solus exercet, solus de illa facultate disponit, & ita ad *ius summi imperii* refertur. Sic in Saxonia *ius molendini extruendi*, non est ius imperanti proprium, sed in libertate singulorum nobilium adhuc positum: in plerisque aliis prouinciis hoc singulis ademptum, & eo ipso imperanti proprium factum. Idem iudicium ferendum de aliis iuribus, ut venandi, acqui-
rendi res nullius, insulas, utilitates fluminum percipiendi, & quæ huc spectant. Neque enim subditis ius contra principem, sicuti contra concives, quæsitum est, sed *libertatem tantum naturalem* exercent, quousque a principe ex suprema potestate hæc non adimatur. Facile tamen largior, posse imperantem *expresso pacto* se subditis obstringere, quod in quibusdam rebus libertatem eorum restringere nolit, veluti in iure venandi, aliarumque utilitatum prouinciæ, quo casu ius
restrin-

§. XI. (IV.) Debetur imperanti vi summæ potestatis *veneratio & sanctitas* quædam s) *singu-*

restringendi libertatem subditorum pacto proprio a se abdicavit. Hoc tamen non statim exinde colligendum est, quod forsitan imperans per longum tractum temporis libertatem in hac vel illa re non restrinxerit, sed subditi promiscuum usum reliquerit, veluti dum hactenus subditi promiscue molendina extruxerint &c. nam *deficiente pacto* ius hoc imperanti saluum manet, quamdiu supremam potestatem retinet.

s) *Sanctitas* inuiolabilitatem singularem, *veneratio* auctoritatem supremam eidem conciliat. Vtrumque oritur ex potestate *suprema imperandi*, quæ hoc intuitu maiestatis nomine venit. *Veneratio* ipsa est iuris naturalis: sed *modus* venerationem exhibendi cuique reipublicæ proprius, quia *arbitrarius*. Notæ sunt *adorationes* regum antiquæ, quæ nec hodie ubique cessant: notæ sunt *consecrationes* & alia signa venerationis externa. Artabanus Persa hæc ad Themistoclem: *apud nos cum multæ & pulchræ leges sint, ex omnibus præstantissima est, quæ honorare regem adorareque eum, tanquam Dei omnia conservantis effigiem, iubet. PLUTARCH. in vit. Themist. cap. 46.* Vtut vero *sanctitas* primario personæ imperantis debeatur, nec illa ex forma & decore corporis, ex quo imperatores comparare mos vulgi est, iudice TACITO lib. I. hist. æstimari debeat; secundario tamen recte etiam loco, ubi imperans residet, tribuitur, ut hic quoque omnis violationis expers esse debeat. Et hoc intuitu *residentiis imperantium* quædam tribuitur *sanctitas* apud omnes gentes, vi cuius omnis vis ibi cuicumque illata gravissime coercetur, cum non possit non lædi reuerentia imperanti debita, si ne quidem *residentiæ* eius ab omni violentia tutæ sint. vid. dissert. Dn. IOH. SAM. STRYCKII de *sanctitate residentiæ*.

r) Cum

lingularis, sed *intra fines territorii*, non extra territorium. 1)

§. XII. Quam sanctitatem Principes extra territorium intra fines alterius imperantis ob-
tinent, etiam respectu non subditorum, illa
dependet *ex voluntate & humanitatis officio* u)
eius,

1) Cum hæc sanctitas ex *potestate summa* fluat, intra limi-
tes cuiusvis territorii se continet. Nam si princeps al-
terius territorium ingreditur, omnis eius potestas qui-
esceat, & sic iura inde dependentia; adeoque de iure
nullam potestatem regiam, ne quidem in suos exerce-
re potest, nisi ex *concessione tacita vel expressa* eius im-
perantis, in cuius territorio princeps extraneus mora-
tur. Ut ut vero hæc *veneratio* imperantibus optimo iu-
re debita, mox tamen, ut alia omnia, in abutum mu-
tari cœpit, accedente apud gentes *Apotheosi*, cuius
exempla varia in Romana historia occurrunt. vid. D O
lib. 56. & 74. HERODIAN. lib. 4. cap. 3. Imperanti-
bus diuini honores decernebantur ex S Cto, SPAR-
TIAN. in *vita Adriani* N. 6. quia & nomina mutaban-
tur. Hinc tot Deorum numerus.

2) Idem quoque dicendum de aliis prærogatiuis & exter-
næ dignitatis signis, ad quæ præstanda exhibendaque
nemo extra principatum cogi iure potest, quia hæc di-
gnitas dependet a summa potestate, adeoque intra fines
reipublicæ concluditur, nec alios, qui in statu *liber-
tatis & æqualitatis* cum altero viuunt, obligat. Per-
tinent huiusmodi *ritus reuerentiales* ad regulas *deco-
ri*, quæ quidem *obligationem* quandoque *internam* inter
æquales produciunt, sed non *externam*, præsertim cum
omnes quoad dignitatem pro *æqualibus* in statu natu-
rali habeantur. Mutuis tamen fœderibus & pactis id
comprehendi solet, ut comiter maiestas alterius Prin-
cipis apud alterum conferuetur, quod & PROCVLVs in
Bæbrii I. P. viii. Q l. non

eius, qui imperio ibi præest, & communiter ideo eius ratio alibi haberi solet, vt communis harmonia inter gentes eo firmiori gaudeat nexu.

§. XIII. (V.) Potestas hæc, quia summa est, debet esse *independens* x) & exerceri *iure proprio*.

§. XIV.

Non dubito 7. D. de captiv. fatetur. Certe extra hæc pacta non posset imperans conqueri de iniuria, si ei in alterius regno prerogativa honoris non præstatur, quia inter æquales honor externus, quem quis sibi tribui vult, dependet ex regulis humanitatis, non vero iusti.

x) Si esset *dependens* ab alio, non esset *summa*, nec *absoluta*; sed eius iure exerceretur, a quo dependeret, & ille demum supremam potestatem haberet, hic vero nudus esset *officialis* vel *minister*; imo subditus summi imperantis. Hinc, monente GROTIUS lib. 1. c. 3. §. 20. sedulo cauendum, ne decipiamur rerum externarum specie aut schemate. Plures regis aut ducis titulum gerunt, & nihil minus quam reges in effectum sunt, prout constat de regibus antiquorum Germanorum, quod magis suadendi quam iubendi auctoritate polluerint. Tales quoque erant reges Græciæ. Lacedæmonii constituebant sibi Ephoros, hi vero reges, sed ita, vt fere hi ab iis dependerent, ceu indicium præbet rex Agésilæus, qui medio in cursu victoriarum suarum domum vocabatur. PLUTARCH. in Apophthegm. Lacon. p. 211. lit. b. Plurimi olim reges fuerunt sub imperio Romano, quos independentes iure nemo dixerit, licet titulum regum gesserint. Simile quid in duce Venetorum aliisue apparet. Sane non possunt non maxime iniurii esse in summam imperantium potestatem, qui eandem dependere a pontifice statuunt, adeo, vt quidam non vereantur asserere, regum honorem neminem

§. XIV. Ex quo concludunt, *tutoribus regis* hoc sensu summam non posse tribui potestatem, cum *proprio iure* haud exerceant iura imperii. Sed tamen nec *dependentem* summam tenent potestatem, adeoque *in effectu* summum imperium illis eo tempore, quo administrant, competit. y)

§. XV.

minem sibi sumere posse, nisi ex eius concessione, quale quid quoque ausus CLEMENS XI. occasione coronationis potentissimi Regis Borussiae. Plura exempla huc pertinentia de *ambinosis* praefulis Romani *praetensionibus* adducit Dn. a LUDWIG in *rr. de auspicio regio*, & 10. FRANCISCUS ALEANVS in *Naniis Pontificis de iure reges appellandi*. Graviter admodum hoc ipsum exprobrat Hadriano Carolus Calvus in *epist. apud HINCMAVVM*, scribens: *Reges Francorum ex regio genere nati, non Episcoporum vice-domini, sed terrae domini hactenus fuimus computati. Et ut Leo & Romana Synodus scripsit: Reges & imperatores, quos terris divina potentia praesse praecipit, ius distringendorum negotiorum episcopis sanctis iuxta diuina constituta permiserunt, non autem episcoporum villici exstiterunt. Et sanctus Augustinus dicit: per iura Regum possidentur possessiones, non autem per episcopale imperium reges villici fiunt actoresque episcoporum: Christus enim censum regi reddidit. Et Apostolus voluit serui regi; voluit honorari, & non conculcari reges.*

y) Eruditi varie de hac questione disputant. HUBER. *I.I. sect. VII. c. 8. §. 2.* rem ita definit: Tutor regens aut protector, cum habeat facultatem iuris, cuius acta nemo infirmare queat, summam quoque potestatem habere dicendus est, sed exercitio tantum, proprietate penes pupillum manente: in quam sententiam etiam incli-

Q 2

nat

nat H. GRÖTIVS *lib. 1. de Iure B. & P. c. 3. §. 11. n. 2. in f.* nec adeo dissentire videtur Dn. HERTIVS *de tutela regia sect. 2. §. 10.* Contrariam sententiam elegit ZIEGLERVS *de iuribus Maieft. lib. 1. c. 1. §. 42.* Negari nequit, pupillo regio ius imperii summi competere, sed impeditur exercitium eius propter aetatem, in quo tamen potissima imperii virtus imo anima ipsa consistit. Hoc plenissime transfertur in tutorem, non eo modo, ut in nudos magistratus, qui mere *dependent* potestatem demandatam exercent, & adhuc summus imperans adest, a cuius nutu dependent, & cui quovis momento rationem reddere debent. In tutore constituto non est superior, a quo tutor dependeat: non *populus*, qui summum imperium non habet: non *pupillus*, qui ipse exercitium summi imperii non habet, & sic tutoris sui actus irritos reddere, aut infringere nequit, sed omnia agit & administrat ut ipse imperans. Quin præstant exempla, tutoribus interim etiam cetera decoris regii signa tributa fuisse, ut ostendit HERTIVS *c. l.* Servius Tullius *ut tutor filiorum regii sanguinis & privatum eorum patrimonium & rempublicam summa cura & diligentia curavit & custodiuit*, DION. HALICARNASS. *lib. IV.* & ita tanquam rex omnia administravit, quin hoc modo ipse regnum post *proprio nomine* gubernavit. Neque huc argumentum a subditorum tutela trahi potest, quæ subiacet magistratus imperio, ut cuius omni momento tutores adstringi possunt ad rationes reddendas. Sed in tutore regio deficit superior, a quo tutor dependeat: deficit, cui ita rationes reddendæ: deficit, qui eius administrationem possit sub examen revocare. Neque obstat, quod tutores non *suo sed pupilli nomine* agant; hoc enim tantum ostendit, quod non perpetuum obtineant imperium, nec *ordinario modo*; summam autem imperii, quæ potissimum in *independentia* consistit, eo ipso, quo administrant, non tollit. Hoc tamen facillime largior, tutoribus non eo modo summum imperium competere, ut quidem ipsis imperantibus, qui *proprio iure*

admi.

§. XV. Verum circa *dependentiam* quoque considerandum, (1.) an sit *vere talis*, h. e. ita comparata, ut contra voluntatem superioris nihil agi possit, sed omnia eius arbitrio adhuc subiecta sint; an vero *apparens*), quæ summæ summitati non nocet.

§. XVI.

adminiſtrant, unde tantum dixi, in effectu summum inter imperium iis competere, cum tutela finita adhuc rationibus reddendis obſtricti ſint.

2) Quæmadmodum circa *adminiſtrationem externam* ſæpe decipimur, dum ab *externo regimine* incaute ad ipſam poteſtatem ſtatim concludimus: ita quoque circa *dependentiam* idem nãuus contingere poteſt. In *monarchia*, quæ ſub ſe plures provinciæ ſeparatas habet, certum eſt, illas eſſe dependentes, nec præſides ſingularum provinciarum, licet hereditarios, quos antiquitus Germania etiam novit, habere ſummam poteſtatem, cum actus eorum adhuc a monarcha irriti poſſint reddi, imo tales præſides provinciarum de actibus ſuis rationes imperanti ſupremo reddere debeant. Vbi vero *vinculum* illud *dependentiæ* laxatur, ubi ſinguli provinciarum duces *ſuo iure* incipiunt adminiſtrare provinciæ, paulatim emergit in eis ſummitas imperii, quæ tandem ad plenam progreditur *æκμῆν*. Hinc *ſumma poteſtas* poſtmodum ſingulis ducibus tribuenda reſpectu ſuorum ſubditorum, licet *ſchema externum antiquæ dependentiæ* adhuc ſuperſit, id quod tamen *ſummirati* nihil detrahit, quippe quæ non ex externis rerum figuris æſtimanda, ſed ex eo, an duces, qui antea magis *iure alieno* ſummam poteſtatem exercuerunt, iam *iure ſuo* omnia ſumma iura imperii exercent. Auguſtus, ut ſummam poteſtatem indubitanter teneret, ſchemata externa priſtinæ reipublicæ non abolevit. Poſt huius mortem *Tiberius cuncta per conſules incipiebat*,

§. XVI. Deinde (2) causa dependentiæ eruenda, vtrum ex *simplici subiectione a)* ortum trahat, an vero tantum ex *pacto inter æquales b)* inito, quod

tanquam vetere republica, ut ait TACITVS lib. 1. annal. & ambiguus imperandi, ne edictum quidem, quo Patres in curiam vocabat, nisi Tribunitia potestatis præscriptione posuit sub Augusto acceptæ.

- a) *Dependentia, quatenus summam tollit potestatem, primo in subiectione quaerenda, licet de cetero quoad externum solum aliquam potestatem & honorem retineat. Nonnunquam victores erga deuictos hac uti solent modestia, ut sub lege subiectionis antiquam regiminis formam non mutant, adeo, ut & duces & reges pristinum recipiant honorem externum. Talis regiminis ratio in Germania olim fuit; quædam provinciæ enim immediate fisco regis adscriptæ sunt & immediate paruere sub comitibus vel præfectis; quædam mediae regno paruere, scilicet ut populus sub ducibus esset, duces vero sub Franciæ regibus. Sic de Polonis, Bohemis aliisque scribit AENEAS SYLVIVS hist. Boh. c. 13. Hungari, Bohemi, Russi, Polonique Moravorum principi paruerunt, princeps ipse Romano imperio. Tartari Europæi post mortem Tamerlani anno 1404. Chanum sibi elegerunt; sed ab Amuratho III. Turcarum domitore anno 1584. fere subacti sunt, quia eorum Chanum ex causis iustis imperio priuare potest, quemadmodum etiam ad fidelitatis iuramentum præstandum obstrictus est. Et hæc est vera dependentia, licet contingere possit, ut plus libertatis regi vel duci relinquatur, quale quid de ducibus Bauariæ & antiquis regibus imperio Romano subiectis legimus; quo ipso fit, ut eorum sit diuersa ratio, ac quidem horum, qui vulgo proreges appellantur, in quibus strictior dependentia occurrit, cum pro lubitu possint reuocari.*

- b) *Sic quando priuati compromittunt in arbitrium priuati, non*

quod tantum *obligationem personalem* in altero operetur? Illa tantum summam tollit, non vero hæc.

§. XVII. Proinde concludo, *nexum feudalem* summæ potestati non nocere, c) si illum nulla comite-

non statim se ei subiiciunt, ut eius subditi fiant. Potest ipse imperans se subditis obligare, veluti quod coram tribunali suo vel alio dicasterio in causis, quibus subditi eum compellere volunt, stare velit; quale quid obfero in Electore Saxonie, qui coram summo tribunali Lipsiensi conveniri potest, licet de cetero maneat superior, nec eo ipso subditis, quibus hoc promittit, se subiecerit. Sic etiam nihil obstat, quo minus possit causam suam alterius imperantis decisioni, salva maiestate, submittere, ut de Philippi Francorum Regis lite circa dissolutionem matrimonii ratiocinatur INNOCENTIVS III. in c. 13. X. qui filii sunt legitimi, aiens: *Insuper cum rex ipse superiorem in temporalibus minime recognoscat, sine iuris alterius lesione in eo se iurisdictioni nostræ subicere potuit & subiecit.* Quidni itaque posset imperans promittere, & se obligare alteri imperanti, quod appellationem suorum subditorum ad sua summa tribunalia concedere velit? ut olim Poloni & Pomerani Magdeburgum & Lubecam appellationes suas dirigebant. Quis vero diceret, ex hoc pacto simplici, cum nulla subiectionis lege munito, dependentiam talem oriari, quæ summitati imperii noceret?

c) Observationem hanc iam suam fecit GROTIUS lib. 3. cap. 3. §. 23. Quemadmodum enim differunt *vasallus & subditus*, *homagium & iuramentum fidelitatis*: ita quoque dependentia ex subiectione ab hac *fide vasallrica* differt. Subditus simpliciter obligatur ex imperio imperantis, cui se suamque voluntatem subiecit, & sic

comiterur alia *subiectio*, cum præstatio *fidelitatis vasallitice* d) non procedat *ex cogente imperio domini directi*, sed *contractu feudali*.

§. XVIII. Imo summæ potestati nihil detrachitur,

iurat *den Gehorsam*. Vassallus non aliter domino obligatur quam respectu feudi, neque imperio alterius se submitit, sed mediante contractu feudali se obligavit. Contingere potest, ut potentissimus princeps alteri minus potenti iure feudi obstringatur, ceu constat de Rege Daniæ quardam feuda a ducibus Brunsvicensibus tenente, & de electoribus, qui recognoscunt per modum feudi ab Episcopo Bambergensi *archiofficia*. Plura huc pertinentia exempla habet BODINVS de republica lib. 1. cap. 9.

d) Abiudicat quidem summam regnis hisce feudatariis ARNISAËVS de iure maiest. P. 1. c. 5. n. 20. propterea, quod iurare debeant fidelitatem, quod se subiciant iurisdictioni domini feudali, quod ob feloniam possint priuari feudo &c. Verum confundit ARNISAËVS illum nexum feudalem, quem simul *subiectionis* vinculum comitatur, cum *simplici feudali*. Hoc certum est, ubi quis iure victoriæ sub iugum redigitur, & ita iure feudi simul adstringitur, utrumque concurrere nexum. At quid dicemus de eo, qui simpliciter feudum obtulit alterius imperio, ut plurimi duces & principes Germaniæ? an propterea in classem subditorum reijciendi? *Jurisdictionis conventionalis* non inducit *superioritatem & subiectionem*. Quod vero de *priuatione feudi* adicitur, id pro substracta materia est intelligendum, ut scilicet hæc non obtineat in regnis feudatariis, si deficiat vinculum subiectionis; neque enim *nexus feudaltivus* ubique idem est, sed nunc *laxior*, nunc *adstrictior* pro qualitate & conditione vassalli & domini.

e) Ius

hitur, si vel maxime minus potens se potentioris *clientelæ* e) subiicit, modo præter casum defensionis plenam retineat potestatem in subditos.

§. XIX. Neque aliud dicendum esse existimo, si vel maxime *pacto* sit comprehensum, ut alter teneatur alterius maiestatem comiter conseruare, eique reuerentiam quandam exhibere f).

§. XX.

e) *Ius clientelare* nullam inducere subiectionem, vel inde patet, quod *pacto* simplici constituitur, solumque casum defensionis, & quæ præterea in pacto clientelari sunt promissa, respiciat, conf. GALL. 2. obs. 54. unde vulgatum: *Schirm-Gerechtigkeit giebt keine Obrigkeit*. BESOLD voce: *Schutz- und Schirms-Verwandte*. Neque exinde *subiectio* induci potest, quod quotannis aliquid pro iure clientelari seu defensione præstetur, sicuti olim ciuitatem Erfurtensem aliquid præstitisse BESOLD. cit. loc. refert. Sed rursus diuersa sunt, utrum aliquid præstetur ut tributum & in signum subiectionis, an vero tantummodo ex præcedente simplici pacto, quia etiam in statu naturali potuere ante conditas ciuitates plures pactum hoc mutuae defensionis inire. Imperator Romanus dicitur supremus aduocatus Ecclesiæ, & tamen sibi ipsi non tribuit imperium in ecclesiam. Reuera in *usu clientelari* subest confederationis inæqualis species, quæ iure libertatis singulis gentibus concessa. In imperio nostro exempla huc pertinentia sunt frequentissima, adeo ut etiam *ius clientelare hereditarium* detur. vid. MYLER AB EHRENBACH de Princip. & Stat. Imp. cap. 18. §. 3. seqq. Facile tamen degenerare potest tale ius in *subiectionem*, unde vulgatum dictum: *Schirm-Herren werden Sturm-Herren*.

f) Illustratur hoc egregio effato PROCVLI in l. 7. §. 1. de capr.

§. XX. Idem dicendum erit, si imperans alteri quotannis certum stipendium ex *pacto simplici g)* promiserit, non vero hoc eidem *iure*

cap. & postl. reu. ibi: sine fœdere comprehensum est, ut alter alterius maiestatem comiter conseruaret: hoc enim adicitur, ut intelligatur, alterum esse superiorem, ut non intelligatur, alterum non esse liberum. Nam inter gentes quidem omnes sunt æquales, sed nihil verat, quominus per pactum quis alteri potentiori prerogatiuam dare possit, eique certam speciem reuerentiæ promittere, ut tamen de cetero ab eius imperio non dependeat. Neque omnis reuerentia est effectus subiectionis, sed ex variis aliis potest oriri causis, veluti quod alterius auxilio quis indigeat; quod beneficiis ab eo affectus sit: quod auctoritate magna polleat, multis meritis illustis sit &c. quæ tamen causæ subiectionem non operantur, licet alteri venerationem concilient. Imo licet Proculus addat, quod ex ciuitatibus fœderatis subditi rei apud Romanos fiant, & animaduertatur in eos damnatos, illud tamen per se nullam subiectionem constituit; nam hoc itidem ex pacto est, & supra iam dictum iurisdictionem pactitiam, quæ exercetur in alterius imperantis subditos, non inducere statim subiectionem seu dependentiam ipsius imperantis. Conf. GROTI. L. 1. cap. 3. §. 21. ARNIS. de iure Maiest. cap. 4.

g) Vidimus exempla in *clientelari obligatione*. Idem de *nexu feudali* dici potest, ubi aliquando loco seruitutorum aliqua *stipendia* præstanda sunt. Potest idem contingere ex aliis causis, v. c. ut pax sub hac conditione fiat, & libertas alteri relinquatur, victor autem nulla alia lege pacem velit inire. De Commodo, Imperatore Romano, refert HERODIANVS lib. 1. hist. c. 6. *inf.* quod multos barbaros magnis præmiis in amicitiam sibi adiunxerit. Quod quidem, ait, haud difficile factu fuit

fuit, quippe barbari suapte natura pecuniæ avidi, periculorum despicientes aut incurſibus populationibusque victum parant, aut, propoſita mercede, venalem pacem habent. Quod intelligens Commodus, ut pecunia, qua maxime abundabat, ſecuritatem redimeret, nihil videlicet potentibus denegabat. Similiter Saracenis a Romanis ſoluta munera aut penſiones eſſe, conſtat ex AMMIANI MARCELLINI lib. XXV. cap. 20. ubi ait: Hos Saracenos ideo patiebamur infeſtos, quod ſalaria muneraque plurima a Iuliano ad ſimilitudinem præteriti temporis accipere vetiti, queſtique apud eum, ſolum audierant Imperatorem bellicoſum & vigilantem ferrum habere, non aurum. Hadrianus Imperator ſimiliter a multis regibus pacem redemit, ut inquit SPARTIAN. in Hadrian. Olim Romani Philippo Macedonum regi has leges pacis dederunt: Bellum extra Macedoniæ fines ne iniuſſu ſenatus gereret, mille talentum daret populo Romano, dimidium præſens, dimidium penſionibus decem annorum. LIVIUS l. XXXIII. c. 16. Similiter Scipio Africanus has conditiones pacis Carthaginiſibus dedit, ut liberi legibus ſuis viverent &c. præſtare decem millia talentum argenti, deſcripta penſionibus, quas in annos quinquaginta ſoluerent. LIV. l. XXX. c. 37. Id ipſum verò haud ex imperii maieltate fuiſſe, cenſet PLINIUS SECVNDVS panegy. c. 12. aiens: Accipimus obſides ergo, non emimus: nec ingentibus damnis immenſisque muneribus paciſcimus, ut vicerimus: rogant, ſupplicant; largimur, negamus, vtrumque ex imperii maieltate. Potelt vero & ob alias cauſas penſio ab imperante alii populo ſolui, uti conſtat de rege Galliar. Primus Ludouicus XI. annua ſtipendia Heluetiar ſoluit ex ſœdere, quem poſtea ſucceſſores eius ſecuti ſunt. BESOLD. de ſœderib. c. V. §. 19. Olim Romani quoque penſiones ſoluebant Perſis ob cuſtodiam finium, de quibus in hiſtor. miſcell. l. XVI. ita: Impendebat Romanorum imperator per ſingulos annos quingentas libras auri, ut caſtra, quæ loco proximo erant, Perſe cuſtodirent, ne ingreſſe gentes vtramque rempublicam deſtruerent: communibusque ſum-
gg)

iure imperii gg) ab altero impositum sit.

§. XXI. Denique nec *vera dependentia* inde oritur, si vel maxime imperans aliquid subditis in legibus fundamentalibus promiserit *sub lege nullitatis*, h) cum non inconueniens sit,

gg) Hoc casu *subiectionem* inuoluit. Quinque reges Cananæ per duodecim annos Elymæorum Regi *seruierant*, seu, ut Clariss. CLERICVS exponit, *vectigales fuerant*, quæ præstatio subiectionem inuoluisset videtur, Ex. XIII, 4. & inde dicuntur *rebelles facti*. Dux Romanorum ad Gallos subactos dicit apud TACIT. lib. IV. *hist. Iure victoria id solum vobis addidimus, quo pacem tuemur. Nam neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi possunt.*

h) Equidem *potestas* principis vel maxime ideo *summa* dicitur, quod actus alterius voluntatis humano arbitrio irriti reddi non possint, iudice GROTIUS de I. B. & P. lib. 1. cap. 3. §. 7. n. 1. atque adeo cum *clausulam nullitatis* princeps in suis promissionibus admittat, *summa potestas* eidem deneganda videtur. Verum rursus videndum, quomodo tales actus irriti fieri possint. Aut enim actus ideo irritantur, quia alterius arbitrio & imperio subsunt, & ab eo dependent, & sic utique *subiectio* præsupponenda, non quod actus irritentur, sed quia *per modum imperii* pro irritis declarantur: aut vero *ex pacto simplici* solummodo effectus nullitatis promissus, & hæc promissio etiam inter æquales absque subiectione fieri potest, imo etiam inter inæquales absque præiudicio imperii. Neque enim inde subditi *iuranciscuntur*, imperanti se opponendi, aut eius actus *ex clausula nullitatis* rescindendi, vel pro irritis declarandi, quia reuera ita imperans a subditis dependeret:

ex

fit, *clausulam nullitatis* etiam pactis æqualium addere, vt tamen eo ipso nulla *superioritas* vel *dependentia* inde oriatur.

§. XXII. (VI.) Potestas hæc debet esse *vna* i) in republica; contradictionem enim inuoluit, duas

ex quo fit, vt reuera *clausula nullitatis* huiusmodi promissionibus adiecta effectu destituatur, si imperans pactis stare nolit, quia subditi, qui iuri resistendi semel in vniuersum renunciarunt, *coactiuis remediis* contra imperantem procedere nequeunt. Haberet saltem hæc clausula effectum in successore, qui actum ab antecessore contra pacta gestum pro inutiles declarare posset, veluti si de bonis mensæ eius destinatis aliquid alienasset, cum tamen contrarium sub lege nullitatis promississet.

- i) Quod *summum* est, in eadem societate aliud æque summum admittere regulariter nequit. Aut enim dependeret ab altero, aut non. Priori casu non esset summum, posteriori impediretur alterum per alterum, si quilibet summam potestatem eodem modo, eodem tempore, circa eandem rem seorsim haberet. Hinc reuera absurda est distinctio inter maiestatem *realem* & *personalem*, quasi hæc *regi*, illa vero *populo* regi contradistincto competat, adeoque vi huius maiestatis realis populus ius in regem retineat, si forsan officio desit. Imo eatenus darentur duæ summæ potestates sibi oppositæ, quo ipso finis reipublicæ a iure naturæ intentus obtineri haud posset. Optime SENECA *Agamemn. act. 2. v. 151*: *Nec regna socium ferre, nec rædæ sciunt*, id quod respublica Romana magno suo damno experta est. Idem confirmat Asinius Gallus ad Tiberium apud TACIT. *lib. 1. cap. 12.* asserens, *unum esse reipublicæ corpus atque vnus animo regendum.*

k) Pote.

duas summas potestates separatas in vno corpore ciuili esse posse.

§. XXIII. (VII.) Dirigitur hæc summa potestas in *personas*, *k*) territorio imperantis comprehensas, prout finis reipublicæ hoc exigit.

§. XXIV. Nemo itaque, cuiuscunque conditionis sit, se a potestate summi imperantis de iure exemptum *l*) profiteri potest, quatenus
in

k) Potestas enim summa seu imperium requirit parentes, ergo necessario in personas dirigendas competere debet. Cum autem omnis summa potestas hodie fere certo districtu terminetur, inde est, quod in omnes indistincte personas sese extendat, quæ in illo territorio deprehenduntur, siue sint *perpetui* subditi, siue *temporarii*. Nam & peregrini interim potestatem hanc agnoscere, & se accommodare ad loci leges debent, quatenus in illo loco versantur, & leges eis quoque applicari possunt. Hinc est, quod ob delictum in extraneos statui posset, & quod, si actus sit expediendus, inprimis impediri debeat secundum loci statuta.

l) Hac regula hodie sæpe vtuntur in imperio nostro, scilicet, quicquid est in territorio, hoc præsumitur esse de territorio, donec contrarium, scilicet exemptio, probetur, quod vrgeri communiter solet in causis exemptionum. Hæc regula nititur ratione naturali, cum quilibet imperans habeat fundatam intentionem in toto suo districtu clausa, per quem ordinarie summa potestas se extendit. Quid ergo dicendum, si princeps alterius imperantis territorium intret? an adhuc iure se fundare in libertate potest, & quod nemini subfit, adeoque ne quidem imperanti, si vel maxime in eius territorio

in territorio imperantis reperitur, nisi ob *indulgentiam* imperantis, vel *pactum*, diuersum dicendum sit.

§. XXV.

torio versetur? Non loquor de *casu hostilitatis*, quia sic status belli est, sed si alia de causa, vel ignorante vel sciente domino territorii, in alterius territorium se recipiat. Hoc casu pleno iure libertatis frui nequit, si abstrahamus ab omni *concessione* dominii territorii, adeo, ut ne quidem actus imperii in suos exercere possit, si imperans illius territorii resistat, quia huius potestas in omnes illius territorii aduenas, inter quos etiam rex aduena reperitur, est fundata; & sic, si homicidium committeret, statui in eum delinquentem posset. Nec aliud dicendum arbitror de *legatis*, quatenus hostilia machinantur in territorio alterius imperantis, ad quem missi sunt, cum hostilitatis machinatio omnem iis sanctitatem adimat. Nihilominus tamen apud veteres saepe *ius gentium* vel *prætextus* eius præualuit. Cum legati Tarquinii varia consilia cum proditoribus iniissent, & re detecta, proditores in vincula coniecti essent, de *legatis* paulum addubitatum est, ait LIVIUS lib. I. c. 4, & *quanquam visi sunt commississe, ut hostium loco essent, ius tamen gentium valuit.* Sed *ius gentium* hic nullum adfuit, quod hostibus sanctitatem tribueret. Nec obstat, quod imperans nemini subiectus sit: hoc enim certum est, quousque in proprio versatur territorio: eo usque enim potestas eius circumscripta est; sed si in alterius territorio constitutus, actus imperii *iure suo* exercere vellet, sine dubio iura alterius imperantis laderet. Equidem imperantes inter se sunt *æquales*; ad tempus tamen cessat illa æqualitas, si dominus territorii suo iure uti velit, saltem hoc intuitu, quod intra territorium alterius se accommodare teneatur ad leges territorii. Quod autem regulæ prudentiæ & decori hic iubent,

§. XXV. (VIII.) Præterea quoque potestas hæc dirigitur in *bona subditorum*, m) & sic omnia *iura subditorum priuata* subordinanda sunt

iubent, id ad rationes *iuris*, de quibus sollicitus sum, non pertinet.

m) Si ius in *personas* imperanti competit, multo magis in *bona*: qui enim in ciuitates coierunt, eo ipso, quo se imperio alicuius submisere ad salutem publicam, simul quoque promississe videntur ad omnia illa conferenda, quæ necessitatibus reipublicæ sufficiunt. Ceterum hic imprimis *seruilia* a ceteris regnis sunt distinguenda, cum in illis imperanti plenum ius in *bona subditorum* competat, sicuti in proprium patrimonium, & quicquid inde percipiunt, hoc ex indulgentia imperantis seu heri percipiunt, atque ita semper hic ad *pacta* respiciendum, quibus talis seruorum conditio circumferibi solet. Neque enim repugnat, seruos habere posse proprietatem quandam, quam dominus eisdem auferre de iure non potest, sicuti de seruis Germanis testatur TACITVS *tr. de morib. German.* Imo credendum est, ordinariè tacite subditis hæc seruilibus relictam esse proprietatem quandam rerum acquisitarum, cum *serui priuati* pro operis alimenta a domino accipiant, quæ subditi sibi ipsi parare debent, adeoque argumentum ab iis ad *seruos subditos* haud procedat. Quodsi tamen ita *herile imperium* esset constitutum, ut seruatis alimentis vitæ necessariis cetera domino redderent, aliud vitæ esset dicendum. In ceteris regnis, ubi populus sibi ipsi constituit regem, proprietatem suam bonorum singuli retinent, sed tamen subordinatam fini reipublicæ. Coaluere enim vel ideo in reipublicas, ut non tantum securitatem quoad *corpus*, sed etiam quoad *bona* haberent, ut tuto suis frui possent.

n) Sic

sunt *necessariis & utilitatibus* reipublicæ.

§. XXVI. Imo non tantum hic comprehenduntur bona *subditorum*, sed etiam *extraneorum*, n) quatenus finibus eius territorii sunt inclusa; nam his quoque potest legem dicere.

§. XXVII. Hoc intuitu recte defendi potest, *dominium eminens* o) principi competere in

n) Sic itaque *per indirectum* quis imperantis potestatem summam agnoscere debet, licet proprie *quoad personam* non sit subditus, dum imperans bonis illis tributum imponere, vel leges eisdem scribere potest, quibus is morem gerere debet, ad quem spectant, licet non sit huius imperantis subditus. Hinc in Electoratu Saxonico & fere per Germaniam totam ratione honorum a possessoribus quibuscumque *homagium* recte petitur, cum hæc lex bonis scripta sit; forum quoque ibi sortiantur, quatenus de illis bonis iis movetur; illis privari possunt, si delinquant contra territorii dominum; possunt vestigalibus onerari, si vel maxime tantum per territorium transeant. Imo & res mobiles, quamdiu sunt in territorio principis, arresto detineri & ita dominus cogi potest ad aliquid præstandum, & quæ sunt alia, quæ etiam in iure privato passim traduntur, ex natura tamen summi imperii naturaliter fluunt.

o) Multæ fuere lites *de dominio eminente* inter Wittebergenses & HORNIVM, hoc illud adstruente, illis negantibus. Scripta huc spectantia coniunctim edita sunt a LYSERO sub titulo WILHELMI LYSERI *pro imperio contra dominium eminens*. Potissimæ rationes contra dominium eminens sunt, quod principes omnino agant *iure imperii*, dominium eminens vero det causam tyrannidi. Sed ita de termino lis est. *Dominium eminens* est ipsum ius summum imperantis; siue hoc

Bæbmeri I. P. viii.

R

domi-

in omnia subditorum bona; vel si quis offendatur termino *dominii*, dici potest, ius principi competere in omnia bona subditorum pro necessitate cogente reipublicæ exercendum.

§. XXVIII. (IX.) Ulterius summa potestas se exferit in ipsum *territorium*, seu *districtum*, p)
vi

dominium dixeris, siue alio termino utaris, perinde est, modo ipsum ius in saluo sit. Scilicet omne ius subditorum reipublicæ necessitatibus subordinatum est, prout necessitas & utilitas reipublicæ hoc exigit. Ergo imminente hac necessitate, ius quoque imperanti concessum, disponendi de bonis subditorum, eademque adhibendi ad vsus publicos.

p) Amplissima ex hoc principio iura imperanti competunt. Fundamentum eorum est, quod, quia certo territorio seu districtui singulorum imperantium potestas includitur, necessario quoque in ipsum totum districtum, *salua singulorum proprietate*, imperanti ius competere debeat. Itaque imperanti competit 1.) *ius construendi ciuitates intra territorium, easque muniendi*: 2.) *fortalicia in finibus territorii erigendi*: 3.) *vias publicas constituendi*: 4.) *ius summum in vias publicas & omnia alia emolumenta inde dependentia*: 5.) *ius in flumina, & de iis disponendi, aliorum deriuandi, cataractas ædificandi &c.* 6.) *emolumenta fluminum sibi vindicandi*: 7.) *loca inculta & alia nondum occupata suo adscribendi fisco*: 8.) *iura montium, circa lapicidinas & fodinas*: 9.) *quin & subterranea alia iura recte inde principi adscribuntur*: 10.) *ius excludendi alios ab accessu seu transitu, qui tamen ex regulis humanitatis aliis gentibus debetur*. 11.) *Inde quoque dependent ius postas erigendi & cursus publicos instituendi.* conf. Dn. HERTIVS de seruit. natural. constit. inter populos liber.

q) Huc

vi cuius ipsum *territorium* munire, fines præsidio idoneo firmare, aduersus hostium insultus defendere, alios ab accessu prohibere, vias publicas determinare, & alia *intra* ipsum *territorium* iura sibi vindicare potest.

§. XXIX. (X.) Potestas non augetur vel minuitur ex *territorii amplitudine* vel *paruitate*, q) cum & in paruo territorio eadem summa potestas vigere possit quoad omnia iura, quæ
in

q) Hæc prouocat BODINVS *de rep. lib. I. cap. 9. p. 224.* aiens: *Iura maiestatica locorum spatii aut regionum amplitudine non definiuntur.* Fabulæ sunt, quod ad regni constitutionem requiratur certus numerus provinciarum. Olim etiam regiones minutissimæ regna dicebantur, vti vel Reguli in sacra Historia celebres testantur, cum antiquitus fines magis rueri, quam proferre mos esset, vt IUSTINVS de primis regibus ait *lib. 1. c. 1;* quod an probitati regum adscribi debeat, ego subdubito, postquam, vt in *c. 1. part. huius* euictum, regna ex malo principio originem traxerunt. Porior ergo causa tot regulorum in eo quærenda est, quod, nondum satis aucto genere humano, neque terris satis habitatis, tot amplissima territoria in regnum erigi nequiverint, vti quidem deinceps factum, vbi potentiores absorpserunt minus potentes. Sicut enim nobilis non æstimatur ex diuitiarum magnitudine, nec ex latifundiis, ita nec rex ex territorii potentia; nam eandem potestatem quilibet regulus in paruo territorio exerceat, quam summus imperans in amplissimo, & uterque eadem fruitur libertate. Quod vero postea imperantibus in territoriis exiguis titulus regis sit denegatus, inde factum, quod potentiores hunc sibi soli vindicauerint, quibus eum resistere non possent minus

R 2

poten,

in amplissimo: vnde nec olim paruis territoriis regni decus denegatum.

§. XXX. (XI.) Multo minus illa aestimanda est ab *externis titulis, r*) aut aliis figuris, cum
vnum

potentes, potentiorum maiestatem comiter conseruare eisque cedere debuerunt, idque ex regulis prudentiæ.

r) *Titulis* hodie pleraque imperia distinguuntur; ex iis tamen nulla inducitur *iurium varietas*, idque exinde constat, quod dentur ciuitates, vbi imperantibus denegatur titulus *Maiestatis*, saluis omnibus iuribus maiestaticis, & contra in quibusdam prouinciis ille eis tribuatur, qui non habent potestatem, vel saltem non liberam, sed valde restrictam. Sic quoque idem iudicium ferendum de reliquis titulis, quibus imperantes vulgo superbiunt. Quo potentiores imperantes fuerunt, eo superiores titulos sibi tribui voluere. Reges Aegypti iam olim se *Reges regum* dixere, BECMAN. in *synt. dign. illustr. diss. 1. c. 1. §. 12.* Nemo tamen inde hisce regibus maiorem potestatem attribuet. Monarchæ Babylonii idem affectarunt, quod de Nebuchodonosore constat, Dan. II, 36. vt & Persarum regibus, Efr. VII, 12. De Aethiopiæ regibus idem testatur BECMAN. *cir. l. §. 13.* E contrario ex rationibus politicis quandoque tituli inanes negliguntur, vtut summa potestas satis euidenter adsit. De Augusto TACITVS l. 3. *annal.* hæc refert: *Id summi fastigii vocabulum (potestatis tribunitiæ) Augustus repperit, ne Regis aut Dictatoris nomen adsumeret, ac tamen appellatione aliqua cetera imperia præemineret.* Idem confirmat APPIANVS in *præfat. aienis*: *Post hæc C. Caesar, ceteris ætatis suæ potentior, vbi principatum suum constabiliuit, speciem quidem reipublicæ nomenque reliquit, sibi tamen imperium in omnes usurpauit, & sic in hodiernum vni parent omnia*

vnum omnibus commune sit nomen *imperantis*, ex re ipsa desumptum, ceteri vero tituli sint
arbi-

omnia, quem non regem dicunt, propter religionem opinor irisiurandi veteris, sed imperatorem nominant, quæ appellatio communis est eorum etiam, qui ad certum tempus præsunt exercitibus, sed reuera omnino reges sunt. Hodie tituli plerumque desumuntur ex prouinciarum multitudine, quod tamen itidem haud perpetuum esse, reges Gallia suis titulis produnt, ut inde satis certum sit, hæc omnia esse arbitraria. Nec etiam antiquorum imperatorum & regum Germania semper constans fuit titulus, sed variavit, ut de ipso Carolo M. constat. Idem iudicandum de titulo Imperatoris, qui hactenus quidem solum regibus Germania tribuitur est, ex consensu gentium seu imperantium; inde tamen maius imperium non accepit, multo minus in reliquos imperantes, cum constet, & alios imperantes sibi eundem titulum attribuisse, ut de regibus Hispania & Anglia docet BECMAN. c. l. c. 2. §. 6. De antiquorum Imperatorum, stupiditate dicam an ineptia? parum hodie dicere attinet, qui Imperatori supremam potestatem in vniuersum orbem vindicare voluerunt. Nec desuerunt in Gallia, qui sub temporibus Philippi IV. magnum discrimen inter reges Francorum & Imperatorem intercedere inepte existimarent, ut constat ex disputatione clerici & militis, quam ex MS. adducit PETRVS DE MARCA de concord. sacerdot. & imper. lib. II. c. 2. §. 6. Clericus dicebat: Imperatores ista sanxerunt, non reges. Et ideo per vos etiam, o milites, imperator debet legum gubernacula moderari. Milites: Sacrilege est responsum hoc & blasphemum. Et quoniam, ut videtur, aut originem ignoratis regni, aut quod videtur verius, illius altitudinem invidetis, si Caroli M. regnum inspiciatis, & historias probatissimas reuoluantis, inuenietis, quod regnum Francorum dignis-

R 3

fina

arbitrarii, vel longæuo vsu introducti, & pro lubitu assumpti.

§. XXXI. Pertinent itaque tales tituli aliaque solennia ad iura *libertatis*, *rr*) & mutua inter imperantes commercia, vimque suam ex *recepto* seu *iacito* sortiuntur *pacto*. *s*)

§. XXXII.

suma imperii portio est, pari diuisione discreta, & æquali dignitate & autoritate a quingentis annis circiter insignita &c. Et ideo sicuti omnia, quæ infra terminos imperii sunt, subiecta esse noscuntur imperio, sic quæ infra terminos regni, regno. Et sicuti imperator supra totum imperium suum habet leges condere, addere eis, vel demerere; sic Rex Francorum aut leges Imperatoris repellere, aut quamlibet, cum placuerit, permutare, aut illis a toto regno suo proscriptis & abolitis nouas, si placet, promulgare. Tanta ruditate tempora illa obnubilata erant, ut clerici priuilegia sua inde defenderent, quod ab imperatoribus eisdem essent concessa, & ita a regibus nulla ratione lædi posse existimarent, quod imperatoris potestas augustior ceterorum imperantium esset.

rr) Quo potentiores sunt homines, eo magis libertate sua abutuntur. Id ipsum quoque in titulis factum esse, praxis omnium seculorum docet. Domitianus se *Dominum & Deum nostrum* vocari voluit. SVETON. in *Domit.* c. 13. Rex Persarum Sapor scribens Constantino Imp. his superbis titulis vsus legitur: *Rex regum Sapor, Syderum frater, solis & luna*, AMMIANVS MARCELL. lib. XVII. Constantinus a iustitia declinauit ita intemperanter, ut dictando scribendoque propria manu orbis totius se *dominium* appellaret, teste eodem lib. XV. princ. Plura huiusmodi vanitatis documenta collegit FELTMANNVS de *titulis honorum*, lib. I. c. 11.

s) Hoc iam supra c. antec. plenius expositum. Neque enim alio-

§. XXXII. (XII.) Præterea quoque & hoc ex natura summæ potestatis fluit, quod non augeatur nec mutetur ex *forma imperandi*, cum rursus eadem summa potestas sit in statu populari & Aristocratico, quæ est in Monarchico. *t)*

§. XXXIII.

aliorum interest; quoniam cultu externo imperans in sua regione se a subditis affici velit, adeoque imperator regibus Hispaniæ & Angliæ olim vitio vertere, vel propterea iis quæstionem mouere non potuit, quod titulo imperatorio vii voluerint. Sed cum res ad *mutua gentium commercia* dilabatur, non possunt eundem *ex debito* ab aliis exigere titulum, quin quod praxis ostendat, magis per *preces* a singulis gentibus obtineri, ut in posterum pro talibus inter gentes habeantur, ubi *mutua commercia* cum aliis subire volunt. Interim si regibus prædictis a quibusdam hic titulus *Imperatoris* datus fuisset, ne sic quidem potuisset imperator Romanus de præiudicio sibi facto conqueri, cum ei adhuc integrum fuerit, talem titulum eisdem vel denegare vel tribuere, quoties cum eis agere contigisset. Neque credendum est, communem omnium gentium consensum hic esse necessarium, cum in eiusmodi ceremoniis singulis sua libertas sit relicta, & quod vni tributam, non imponat aliis necessitatem, aliis quoque idem tribuendi.

- *) Id bene observatum est ab ADRIANO HOOTVYN in *Polit. Gen.* §. 22. & HUBERO de *iure ciuit. lib. I. sect. 3. cap. 2.* Vtrobique scil. est eadem summa potestas intra ciuitatem, & omne illud est penes optimates in aristocratia, quod penes regem est in regno. Vtrobique eadem ratio, quia populus per subiectionem voluit, ut in imperantis voluntate omnium esset vna voluntas. Præterea hic tantum de *summitate imperii* quæstio est, quæ ubique eadem est, licet forsan eiusdem in his vel

§. XXXIII. (XIII.) Multo minus exinde diversitas inducitur, virum regnum sit *electivum* an *successivum*, *u)* *patrimoniale* an *non patrimoniale*, *x)* *temporarium* an *perpetuum*, *y)* quæ quidem in aliis differentiam iurium inducunt,

illis civibus nunc maior nunc minor sit efficacia: ubique enim actus imperantium manent independentes seu irretractabiles.

u) Obstat, quod maior videatur esse potestas imperantis in successione quam electio, prout legari a Ludouico rege ad Fridericum II. missi apud MATTH. PARIS. philosophantur, aientes: *Nec nos pulsat ambitio. Credimus enim dominum nostrum Regem Gallia, quem linea regii sanguinis prouexit ad sceptrum Francorum regendum, excellentiorem esse aliquo imperatore, quem sola electio prorebit voluntari.* Sed nulla constat hæc sententia ratione solida. *Electio & successio* sunt modi imperium continuandi, sed non maior alteri præ altero competit potestas: saltem hoc certum est, quod summum imperium ubique idem, h. e. non dependens sit ab alio.

x) Equidem in *non-patrimoniali* denegatur potestas alienandi, sed inde imperium non desinit esse summum, cum nihilominus adhuc actus imperantis inualidari ab aliis nequeat.

y) Ratio dubitandi hæc præcipue est, quod imperans cogi posse videatur ad imperium deponendum, tempore præterlapso. Sed tamen *a)* hæc coactio cessat, quamdiu summum habet imperium, & tunc deum incipit, ubi imperium eius expirauit, quo ipso in priuatorum fortem redigitur. Hoc Horatius Appio Claudio decemviratum ultra annum extendenti obiecit, aiens: *Nonne in annum reipublicæ administratio vobis commissa fuit? nonne vestri magistratus tempus est elapsum?* Nonne

ea

cunt, nullo modo quoad summam imperii.

§. XXXIV. (XIV.) Denique hoc quoque ex natura summi imperii fluit, nihil addere vel detrudere summæ potestati imperantium *coronationes*, cum illæ quoque sint arbitrariæ, ac solenniores declarationes 2) tantum, & in rebus-

ex ipsa lege nunc estis privati? DION. HALICARNASS. lib. XI. 3) Sufficit, quod interim omnes actus summi imperii *independenter* exerceat, nec ad rationes reddendas populo vel alii obstrictus sit. 4) Temporis itaque diuturnitas vel duratio nec auget nec minuit imperium. Talem potestatem olim Dictatores Romani fere habuisse videntur, de quibus DIONYS. HALICARNASS. lib. V. hæc habet: *In hoc rerum statu Senatus dispiciens quo pacto effici possit, ne quas amplius res moliretur populus, decrevit, consulari potestate in præsens sublata, alium Magistratum creare, penes quem belli pacisque & omnium aliarum rerum plena potestas esset, & a quo consiliorum actorumque rationem reposcere non liceret.* Quamvis BODINVS de republ. lib. 1. cap. 8. ab init. existimet, dictatorem tantum nudum commissarium fuisse. conf. HOBBS de ciue cap. 7. §. 16.

2) Optime BECMAN. in *synr. dignit. ill. diff.* 5. cap. 1. §. 1. inaugurationes nihil aliud esse dicit, quam publicationes regie dignitatis, quibus reges non novum ius acquirunt, sed suscepam a se dignitatem, subditi promissum eis obsequium suum, publice declarant. Origo harum ceremoniarum quidem ex origine decori in genere petenda est, specialiter vero ex duplici causa derivanda esse videtur: 1) ut regie dignitatis eo efficacius existeret indicium, præsertim cum apud Ethnicos reges quandam diuinam venerationem a subditis postulasse videantur. 2) Ut subditis imperans eo venerabilior redderetur.

R 5

Inde

rebus publicis aristocraticis & democraticis eadem occurrat vis imperandi, licet tales externi ritus inaugurationum deficient.

§. XXXV. Hæc potestas summa alias dici solet *Maiestas*, & iura inde dependentia, *maiestatica*, quæ nihil aliud sunt, quam *complexus* ^{zz)} *iurum variorum, quæ imperanti independent*
ter

Inde regibus solennia insignia ab antiquis temporibus attributa sunt, quæ apud quasunque gentes variant. vid. KNICHEN. in *Oper. polit. lib. 2. P. I. cap. 5. th. 4.* Plebis enim ea est indoles, ut sensibus & imaginatione plus valeat quam iudicio. Nihil autem magis plebem ad venerationem & obsequium incitat, nihil magis auctoritatem imperanti apud plebem conciliat, quam externa eiusmodi pompa. Ex hoc fonte quoque regina coronantur, quibus tamen nulla imperii potestas competit; imo etiam hi, quibus tantum destinata est futura successio, adeoque magis ad dignitatis regie splendorem pertinet, quam ut præcise summæ potestatis character sit. Ex quo fuit, electum regem omnia posse iura exercere, etiam si nondum coronatus sit, imo etiam si vel maxime nunquam coronaretur.

^{zz)} Quot & quænam sint iura maiestatica, seu summi imperii, vno catalogo hic referre non est necesse, cum singulorum naturam lib. II. penitus excutere animus sit. Illustrationis tamen gratia paucis adiiciam, quæ Romulus, conditor imperii Romani, sibi attribuerit. Ita vero DION. HALICARNASS. lib. 2. de eo ait: Regis quidem hæc munia eximia esse iussit, primum ut sacrorum & sacrificiorum principatum haberet, & omnes res diuinæ & piæ per eum agerentur. Deinde legum & morum patriorum custos esset, & omnes iuris naturalis & ex communi hominum consensu pacto-